

ЕКОНОМІКА

УДК 338.246.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2025-1-1>

Бартиш В.А.

аспірант кафедри економіки
Класичного приватного університету

Bartysh Valentyn

Postgraduate Student of the Department of Economics
Classical Private University

«ПРІОРИТЕТНІ ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ» – ЗМІСТ ПОНЯТТЯ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

“PRIORITY BRANCHES OF THE ECONOMY” – THE CONTENT OF THE CONCEPT TAKING INTO ACCOUNT OF MODERN REALITIES

Для визначення змісту поняття «пріоритетна галузь» розглянуто зміст терміна «галузь», яке трактується у частині 1, статті 260 Господарського кодексу України. Зазначено, що дефініція «пріоритетні галузі економіки» раніше була представлена у статті 2 Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», який на сьогодні втратив чинність. Досліджено погляди науковців щодо змісту поняття «пріоритетна галузь», зазначено, що для віднесення до числа пріоритетних – галузь має відповідати певним критеріям, як то: виробничим; трудовим; ресурсно-сировинним та інноваційним. Зазначено, що для пріоритетних галузей економіки, перелік яких було визначено у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 року, № 843-р, передбачалося, здійснення державної підтримки у вигляді: надходження інвестицій; встановлення особливих умов оподаткування, зокрема ввізним митом суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки; здійснення фінансування інвестиційних проектів з Державного бюджету України. Але доведено, що на сьогодні, пріоритетність галузей економіки має залежати від вкладу галузі у розбудову національної економіки з урахуванням необхідності відновлення інфраструктури, постраждалою від збройної агресії російської федерації, і серед таких галузей обов'язково мають бути енергетичний та аграрний сектори. Доведено важливість відновлення та стабільного функціонування аграрного сектору економіки, що буде сприяти: подоланню продовольчої кризи, зміцненню трудового потенціалу за рахунок можливості залучення фахівців, зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів, посилення фінансової спроможності територіальних громад.

Ключові слова: галузь, пріоритетні галузі економіки, державна підтримка, державна політика.

To determine the meaning of the concept of “priority industry”, the meaning of the term “industry”, which is interpreted in Part 1, Article 260 of the Economic Code of Ukraine, was considered. It is noted that the definition of “priority industries of the economy” was previously presented in Article 2 of the Law of Ukraine “On Stimulating Investment Activity in Priority Industries of the Economy with the Purpose of Creating New Jobs”, which is currently invalid. The views of scientists on the meaning of the concept of “priority industry” were studied, it was noted that in order to be classified as a priority industry, an industry must meet certain criteria, such as: production; labor; resource-raw material and innovative. It is noted that for priority industries of the economy, the list of which was determined in the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 14, 2013, No. 843-r, it was assumed that state support would be provided in the form of: investment inflows; establishing special taxation conditions, in particular import duties for business entities implementing investment projects in priority sectors of the economy; financing investment projects from the State Budget of Ukraine. But it has been proven that today, the priority of sectors of the economy should depend on the contribution of the sector to the development of the national economy, taking into account the need to restore the infrastructure damaged by the armed aggression of the Russian Federation, and among such sectors must necessarily be the energy and agricultural sectors. The importance of the restoration and stable functioning of

the agricultural sector of the economy has been proven, which will contribute to: overcoming the food crisis, strengthening the labor potential through the possibility of attracting specialists, increasing tax revenues to local budgets, strengthening the financial capacity of territorial communities.

Keywords: sector, priority sectors of the economy, state support, state policy.

Постановка завдання. Сучасний стан економіки України характеризується суттєвими диспропорціями в галузевій структурі суспільного виробництва, зокрема, втратою конкурентних позицій підприємств на галузевих ринках, зменшенням частки наукоємної промислової продукції тощо. Забезпечення конкурентоспроможності економіки України неможливе без виробництва біопалива, реконструкції і технічного переоснащення у сфері теплопостачання, виробництва нових та імпортозамінюючих видів комп'ютерів, реконструкції і технічного переоснащення у сфері транспортної інфраструктури, підвищення питомої ваги високотехнологічних галузей, нанотехнологій [1, с. 136].

Проте, російська агресія проти України докорінно змінила економіку країни. Вже у першому кварталі 2022 року спостерігається зниження ВВП на 16%. Найбільше постраждали ті галузі, в яких неможлива дистанційна робота, серед яких: авіаційна, морські перевезення, сфера послуг, де бізнес працює безпосередньо зі споживачами [2]. Саме тому, окремі галузі економіки, тобто пріоритетні потребують особливої підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан та перспективи розвитку пріоритетних галузей економіки досліджували: Н. В. Петришина [1], зокрема О. Л. Черненко [3] та С. С. Мунька [4] розглядали процес інвестиційного забезпечення; Р. І. Щур, І. І. Плєць та І. І. Войнович [5] – особливості бюджетного фінансування. Але доцільно дослідити зміст самого поняття «пріоритетних галузей економіки», враховуючи те, що законодавець останнім часом вніс корективи до переліку цих галузей враховуючи сучасний стан в Україні, обтяжений проведенням бойових дій на окремих територіях та необхідності відбудови зруйнованої інфраструктури та виведенням України з кризової ситуації.

Виклад основних результатів дослідження. Для визначення змісту «пріоритетна галузь» розглянемо зміст терміна «галузь», яке трактується у ч.1, ст. 260 Господарського кодексу України, як: «сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності» [6].

Дефініція «пріоритетні галузі економіки» раніше була представлена у ст. 2 ЗУ «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 6 вересня 2012 р., № 5205-VI, як: галузі, що спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць» [7].

Р. І. Щур пропонує визначення терміну «пріоритетна галузь» як економічна діяльність, яка може не тільки забезпечити прискорений ріст та довго-

строковий розвиток національної економіки, але й розширити фінансову спроможність бюджету та створити всі умови для макрофінансової стабільності країни [5, с. 173].

Науковець пропонує використовувати наступні критерії відбору для віднесення до пріоритетних галузей економіки: виробничі (результати, діяльності, загальна додана вартість, рентабельність діяльності); трудові (наявність кваліфікованої робочої сили та їх центрів освітньої підготовки); ресурсно-сировинні (наявність основних видів запасів природних ресурсів) та інноваційні (науковий розвиток та наявність впроваджених ексклюзивних науково-технічних досліджень у пріоритетних галузях економіки) [5, с. 173].

У серпні 2013 року Кабінетом Міністрів України було затверджено перелік пріоритетних галузей економіки, серед яких:

- агропромисловий комплекс за напрямками – виробництво, зберігання харчових продуктів, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення.
- житлово-комунальний комплекс за напрямками: створення об'єктів поводження з відходами; будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення.
- машинобудівний комплекс за напрямками – виробництво нових та імпортозамінюючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування;
- транспортна інфраструктура за напрямками – будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури;
- курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками – будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури;
- переробна промисловість за напрямком – імпортозамінююче металургійне виробництво;
- фармацевтична промисловість за напрямками – виробництво лікарських засобів та медичних виробів [8].

Проте, відповідно до ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» ця постанова втратила чинність [9]. Відтепер, державна підтримка мала надаватись з урахуванням пріоритетності реалізації заходів та проектів плану відновлення та розвитку регіонів (абз. 2, ст. 22 Закону [9]).

Передбачалося, що державна підтримка таких галузей може здійснюватися у вигляді: надходження інвестицій; встановлення особливих умов оподаткування, зокрема оподаткування ввізним митом суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки; здійснення фінансування інвестиційних проектів з Державного бюджету України.

Як наголошують О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан: «Подальше відновлення економічної динаміки в умовах війни потребує подолання існуючих проблем та обмежень, масштабування ефективних стратегій та практик підприємств щодо виходу з кризи та пристосування до нових умов діяльності. Водночас, завданням нової економіки повоєнної України має бути побудова базису реального сектора на сучасних технологічних засадах, здатних забезпечити структурну перебудову економіки з пріоритетним розвитком переробних виробництв, з урахуванням факторів: енергоефективності, упровадження принципів сталого розвитку і циркулярної економіки, ресурсоефективного та чистого виробництва тощо [10]. І з цією думкою можна погодитися, враховуючи те, що значна кількість об'єктів критичної інфраструктури була зруйнована внаслідок проведення бойових дій на території України та регулярних ракетних обстрілів, і потребує пошуку ресурсів для відновлення.

Перший заступник міністра економіки України Денис Кудін наголосив, що в процесі відновлення економіки України, яка постраждала внаслідок російської агресії, Міністерство економіки України особливу увагу надаватиме підтримці галузей, які безпосередньо забезпечують життєдіяльність громадян та зміцнюють обороноздатність держави, зокрема: сільське господарство, виробництво продуктів харчування, роздрібну торгівлю, комунальні та енергетичні послуги, виробництва, що працюють над мобілізаційними замовленнями [2]. Проте, як наголошують експерти: «... кожна галузь економіки відіграє суттєву роль в розвитку держави та суспільства. Україна має окреслити найбільш перспективні галузі для зберігання економічних показників, та створити умови для економічного зростання в період післявоєнної відбудови держави, та правильно розподілити інвестиції» [3].

На сьогодні пріоритетність галузей має залежати від вкладу галузі у розбудову національної економіки з урахуванням необхідності відновлення інфраструктури, постраждалою від збройної агресії.

Прем'єр Міністром України окреслено галузей, які стануть основою економіки України після війни, зокрема: військово-промисловий комплекс, аграрний та продовольчий сектори, енергетика, інформаційні технології, будівництво та машинобудування [12].

Без сумніву, від російських обстрілів суттєво постраждав енергетичний сектор країни: теплові та гідроелектростанції, магістральні та розподільчі енергетичні мережі, підстанції з різними типами напруги та інші об'єкти енергетичної інфраструктури, – без відновлення якого не можливо здійснити розбудову національної економіки в цілому.

У Звіті Міністерства фінансів та Міністерства економіки України зазначається, що для підтримання та створення необхідних умов для економічного відновлення необхідно якнайшвидше відновити основні енергетичні та комунальні послуги. Адже, близько 40 % інфраструктури електропередач, 20 % інфраструктури системи розподілу електроенергії та до 50 % потужностей з виробництва електроенергії окуповані, зруйновані або серйоз-

но пошкоджені. Вирішення проблеми дефіциту електроенергії потребує інвестицій для збільшення потужностей енергетичної системи, що може включати збільшення потужності транскордонних з'єднань електромереж з країнами ЄС, та будівництво нових теплоелектростанцій з парогазовими установками, які характеризуються високою маневреністю, децентралізацією джерел енергії та потужністю [13].

Крім того, оператори мереж мають продовжити процеси розбудови енергетичної інфраструктури та створювати умови для мінімізації її вразливості, зберігання необхідної кількості потужностей для покриття промислових потреб, приватних споживачів. Важливим завданням залишається розвиток зеленої енергетики. Зокрема, Енергетична стратегія України включає в себе можливість досягнути 25% частки відновлюваних джерел, від всього обсягу ринку. Крім того, Економічна стратегія вказує на потребу в нарощенні потужностей накопичення "energy storage", та створення умов для локалізованої генерації [14]. Все це свідчить про необхідність пошуку джерел залучення інвестицій та надання підтримки з боку держави, зокрема щодо збільшення фінансування за рахунок спеціального фонду державного бюджету за програмами відновлення енергетичного сектору економіки, що потребує визнання цієї галузі – як пріоритетної.

Велику роль відіграє аграрний сектор економіки, продукція якого створює значну частку українського сектору, утворює велику кількість робочих місць, сприяє розвитку інфраструктури та підприємств на локальному рівні, стимулює суміжні галузі, та утворює значну частину ВВП. Тоді, як ця галузь також зазнала негативного впливу військових дій через обстріли та окупацію, мінування місцевості, дефіцит профільних спеціалістів, порушення логістики, знищення та пошкодження об'єктів. Крім того, відсутність страхування воєнних ризиків також суттєво впливає на діяльність цього сектору. Також, зараз існує потреба в забезпеченні необхідних показників експорту, відновлення пошкодженого зерносховища, будівництві нових об'єктів. Існує потреба в оновленні технічних засобів та транспорту [11].

У затвердженому «Плані пріоритетних дій Уряду на 2024 рік» зазначено здійснення підтримки галузі садівництва, ягідництва та виноградарства, а також сприяння розвитку тепличного господарства шляхом надання грантів: стимулювання розвитку аграрного сектору для забезпечення продовольчої безпеки держави; створення нових робочих місць [15]. Що ще раз підтверджує важливість відновлення та стабільного функціонування аграрного сектору економіки, що буде сприяти: подоланню продовольчої кризи, зміцненню трудового потенціалу за рахунок можливості залучення фахівців, зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів, посилення фінансової спроможності територіальних громад.

Висновки. Отже, на сьогодні, не існує чіткого визначення поняття «пріоритетні галузі економіки», але аналізуючи позицію Уряду, можна сказа-

ти, що пріоритетність буде залежати не тільки від їх внеску до формування ВВП, але й їх значимість в умовах конкретного часу, як на сьогодні, – відновлення країни від російської агресії.

Бібліографічний список:

1. Петришина Н. В. Пріоритетні галузі економіки України: стан та перспективи розвитку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право*. 2015. Вип. 27. С. 136–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2015_27_20
2. Кудін Д. Мінекономіки визначило пріоритетні галузі, що потребують особливої підтримки під час війни. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cdbccfec-285d-43b0-9068>.
3. Черненко О. Л. Інвестиційне забезпечення пріоритетних галузей економіки в короткостроковій перспективі. *Mechanism of Economic Regulation*. 2014. № 2. С. 142–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_2_17
4. Мунька С. С. Оцінка інвестиційної привабливості пріоритетних галузей економіки України. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Економіка*. 2021. № 1. С. 28–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2021_1_6
5. Щур Р. І., Плєць І. І., Войтович І. І. Особливості бюджетного фінансування пріоритетних галузей економіки України у сучасних умовах. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16(1). С. 171–180. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2020_16\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2020_16(1)_20)
6. Господарський кодекс України: Закон від 16 січня 2003 р., № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
7. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон від 6 вересня 2012 р., № 5205-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17#Text>
8. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки: Розпорядження від 14 серпня 2013 р. № 843-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80#Text>
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон від 9 липня 2022 р., № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
10. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла – Київ : НІСД, 2024. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>
11. Які галузі економіки України мають найбільший потенціал зростання. URL: <https://blog.youcontrol.market/iaki-ghaluzi-ieekonomiki-ukrayini-maiut-naibilshii-potentsial-zrostannia/>
12. Шмигаль назвав шість галузей, які стануть основою економіки України після війни. URL: <https://epravda.com.ua/news/2023/10/12/705416/>
13. Звіт про пріоритети економічної політики, спрямованої на забезпечення економічного зростання. URL: <https://reformmatrix.mof.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/bila-kniga-ukr-fin.pdf>
14. Електроенергетика України: стан і перспективи. URL: <https://blog.youcontrol.market/ieliektroienierghietika-ukrayini-stan-i-pierspektivi/>
15. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік: Розпорядження від 16 лютого 2024 р. № 137-р /

Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-%D1%80#Text>

References:

1. Petryshyna N. V. (2015). Priorytetni haluzi ekonomiky Ukrainy: stan ta perspektyvy rozvytku. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seria 18 : Ekonomika i pravo*. Vyp. 27. S. 136–145. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2015_27_20.
2. Kudin D. Minekonomiky vyznachylo priorytetni haluzi, shcho potrebuuiut osoblyvoi pidtrymky pid chas viiny. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cdbccfec-285d-43b0-9068>.
3. Chernenko O. L. (2014). Investytsiine zabezpechennia priorytetnykh haluzei ekonomiky v korotkostrokovii perspektyvi. *Mechanism of Economic Regulation*. № 2. S. 142–151. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_2_17
4. Munka S. S. (2021). Otsinka investytsiinoi pryvablyvosti priorytetnykh haluzei ekonomiky Ukrainy. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seria : Ekonomika*. № 1. S. 28–35. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2021_1_6
5. Shchur R. I., Plets I. I., Voitovych I. I. (2020). Osoblyvosti biudzhethnoho finansuvannia priorytetnykh haluzei ekonomiky Ukrainy u suchasnykh umovakh. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. Vyp. 16(1). S. 171–180. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2020_16\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2020_16(1)_20)
6. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon vid 16 sichnia 2003 r., № 436-IV / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
7. Pro stymuliuvannia investytsiinoi diialnosti u priorytetnykh haluziakh ekonomiky z metoiu stvorennia novykh robochykh mist: Zakon vid 6 veresnia 2012 r., № 5205-VI / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17#Text>
8. Pro zatverdzhennia pereliku priorytetnykh haluzei ekonomiky: Rozporiadzhennia vid 14 serpnia 2013 r. № 843-r / Kabinet Ministriv Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80#Text>
9. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii: Zakon vid 9 lypnia 2022 r., № 2389-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
10. Priorytety rozvytku realnoho sektora v umovakh viiny ta po-voiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy : analit. dop. / [O. V. Sobkevych, A. V. Shevchenko, V. M. Rusan ta in.] ; za zahaln. red. Ya. A. Zhalila – Kyiv : NISD, 2024. 104 s. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>
11. Iaki haluzi ekonomiky Ukrainy maiut naibilshyi potentsial zrostannia. Available at: <https://blog.youcontrol.market/iaki-ghaluzi-ieekonomiki-ukrayini-maiut-naibilshii-potent-sial-zrostannia/>
12. Shmyhal nazvav shist haluzei, yaki stanut osnovoiu ekonomiky Ukrainy pislia viiny. Available at: <https://epravda.com.ua/news/2023/10/12/705416/>
13. Zvit pro priorytety ekonomichnoi polityky, spriamovanoi na zabezpechennia ekonomichnoho zrostannia. Available at: <https://reformmatrix.mof.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/bila-kniga-ukr-fin.pdf>
14. Elektroenerhetyka Ukrainy: stan i perspektyvy. Available at: <https://blog.youcontrol.market/ieliektroienierghietika-ukrayini-stan-i-pierspektivi/>
15. Pro zatverdzhennia planu priorytetnykh dii Uriadu na 2024 rik: Rozporiadzhennia vid 16 liutoho 2024 r. № 137-r / Kabinet Ministriv Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-2024-%D1%80#Text>